МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, КРАЄЗНАВСТВА І ТУРИЗМУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМУ

«ЕКОНОМІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Основний рівень

3 роки навчання

Київ – 2022 рік

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 12.12.2022
(протокол № 3)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0012-2022

Автор програми:
Фурманюк Оксана Леонідівна – методист відділу національно-патріотичного виховання дітей та молоді Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, канд. економічних наук

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Економічні відносини у світі стають все більш складними, на ринок виходять нові економічні, у тому числі фінансові, продукти та послуги. Як наслідок, люди часто непідготовлені до вирішення сучасних економічних вимог. Актуальність питань низького рівня економічної грамотності, і особливо фінансової, населення особливо зросла в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми особистого боргового навантаження, відсутності заощаджень, нездатності вживати ефективних заходів, спрямованих на захист власного добробуту тощо.

Економічна грамотність допомагає зрозуміти ключові поняття і використовувати їх для прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування власного бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі тощо.

Економічна наука пояснює, як діяти у світі обмежених ресурсів, як шукати найліпший можливий варіант їх використання, як повніше реалізувати надані кожній особистості природою і суспільством здібності і можливості.

Саме тому пріоритетним стає формування знань про економіку, фінанси у повсякденному житті родини, місцевої громади, суспільства та розвиток ключових підприємницьких та фінансових компетентностей. Розвиток економічної та фінансової грамотності, дотримання правових норм у фінансовому житті, правильне економічне і фінансове планування – це ключ до досягнення економічного благополуччя, фінансової безпеки.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку нашої держави неможливий без урахування територіальних особливостей розвитку економіки, оскільки ефективне функціонування об’єктів ринкової інфраструктури окремих регіонів сприяє соціально-економічному зростанню країни в цілому.

Навчальна програма «Економічне краєзнавство» оновлена і відкоригована відповідно до нових вимог економічного розвитку суспільства та за результатами практичної роботи з вихованцями гуртка. Програма дає змогу поглибити знання про економічні аспекти розвитку рідного краю, їх особливості, розвиток і розміщення продуктивних сил, співробітництво в різних сферах та можливості поліпшення власного економічного добробуту.

Мета програми – формування базових компетентностей особистості засобами економічного краєзнавства.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

1. Пізнавальна компетентність: ознайомлення та вивчення основ економічної життєдіяльності, формування особистісного сприйняття досліджуваного матеріалу, формування вміння досліджувати навколишнє середовище. Значна увага приділяється ознайомленню вихованців з культурними та економічними особливостями рідного краю, України, світу, набуття ними знань про морально-психологічні якості людини, способи організації змістовного дозвілля.

2. Практична компетентність: формування в учнів знань про економічні явища; формування вмінь та навичок самостійно здобувати, засвоювати, аналізувати і застосовувати набуті знання в повсякденному житті; вміти проводити необхідні розрахунки, аналізувати та описувати конкретні економічні явища, оформляти щоденник досліджень за вибраною темою, орієнтуватися на місцевості за допомогою карти та компасу, проходити маршрути за легендою, встановлювати намет, розпалювати вогнище в різних погодних умовах, готувати страви в похідних умовах на вогнищі, долати природні перешкоди, дотримуватися основних правил техніки безпеки участі у туристсько-краєзнавчих подорожах.

3. Творча компетентність: розширення світогляду учнів; розвиток у вихованців дослідницьких, творчих здібностей, системного просторового і логічного мислення, творчої уяви, фантазії; формування потреби у творчій і життєвій самореалізації та духовному самовдосконаленню.

4. Соціальна компетентність: досягнення вихованцями високого рівня освіченості та вихованості, здатності до співробітництва, соціальної активності, виховання економічної культури спілкування, свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих, збереження та примноження культури, звичаїв, традицій українського народу, поваги до людей, формування позитивних якостей емоційно-вольової риси (самостійність, працелюбство, ініціативність, відповідальність та інші), вміння працювати в колективі.

Програма враховує вікові особливості вихованців гуртка та передбачає навчання учнів середнього шкільного віку протягом трьох років (орієнтовно 7-9 класи).

Важлива роль відводиться формуванню у гуртківців мовної культури, засвоєнню економічної та краєзнавчої термінології, практичних навичок роботи з краєзнавчим обладнанням, картографічними матеріалами, користування туристським спорядженням та обладнанням, свідомого ставлення до власного здоров'я.

При плануванні екскурсій та туристсько-краєзнавчих подорожей, практичних занять, змагань беруться до уваги сезонні зміни погоди, додаткові можливості для реалізації запланованих заходів під час канікул.

Для закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у кінці навчального року проводиться літня туристсько-краєзнавча подорож (поза сіткою навчальних годин).

На опрацювання навчального матеріалу кожного року відводиться 216 годин. Теми та розподіл годин навчально-тематичного плану вказано орієнтовно. За необхідності, в установленому порядку, керівник гуртка може внести зміни до кількості годин у межах кожного змістовного розділу. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), а також самостійно обирати один або кілька напрямів роботи гуртка, враховуючи обсяг часу, що передбачений типовими навчальними планами для закладів позашкільної освіти.

На заняттях гуртка використовують різноманітні методи навчання залежно від віку вихованців: пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, ілюстрація, дискусія та ін.), репродуктивні (відтворювальні), тренінгові (розвиток знань, набуття вмінь та навичок), дискусійні, проблемно-пошукові (дослідницькі, пошукові). При проведенні практичних занять перевага надається економічним і краєзнавчим дослідженням та дослідницькій роботі, спортивним та рухливим іграм з елементами туризму.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, картографічний, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання тощо.

Поряд з груповими, колективними формами роботи проводиться індивідуальна робота з вихованцями, у тому числі при підготовці індивідуальних дослідницьких міні-проєктів (окремо їх тематика наведена у додатку до програми), конференцій, вікторин, конкурсів. Створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості, віку та психофізичних особливостей стану здоров'я дітей відповідно до чинних нормативно-правових актів.

Перевірка компетентностей вихованців здійснюється під час проведення практичних занять у формі практикумів, дослідницьких міні-проєктів, конференцій, вікторин, конкурсів, відвідуванні екскурсійних об'єктів.

Вступні заняття включають теми з безпечних умов участі вихованців в освітньому процесі та загальні теми щодо умінь реагувати на виклики, пов'язані з небезпечними ситуаціями, що виникають у різних місцях перебування вихованців, вивчення правил поведінки та правил безпеки в умовах воєнних дій.

Основний рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Усього	У тому числі	
			Теоре-тичних	Прак-тичних
1	**РОЗДІЛ І. Вступ**	**8**	**7**	**1**
1.1.	Економічне краєзнавство як складова частина краєзнавчих досліджень	2	2	-
1.2.	Туристсько-краєзнавчі можливості рідного краю	2	1	1
1.3.	Безпека проведення туристсько-краєзнавчих подорожей	2	2	-
1.4.	Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи	2	2	-
2	**РОЗДІЛ ІІ. Економічне краєзнавство**	**136**	**48**	**88**
2.1	Історія рідного краю	22	4	18
2.2.	Природні ресурси рідного краю	12	6	6
2.3.	Населення рідного краю	12	6	6

2.4.	Основи економічних знань	58	20	38
2.5.	Економіка рідного краю	32	12	20
3	**РОЗДІЛ ІІІ. Безпека життєдіяльності учасників туристсько-краєзнавчих подорожей**	**12**	**2**	**10**
3.1.	Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога	6	2	4
3.2.	Туристський побут	2	-	2
3.3.	Харчування в польових умовах	4	-	4
4	**РОЗДІЛ ІV. Туристсько-спортивна підготовка**	***28***	***6***	***22***
4.1.	Орієнтування на місцевості. Топографічна підготовка	6	2	4
4.2.	Туристське спорядження	4	-	4
4.3.	Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування)	6	2	4
4.4.	Участь у масових заходах	12	2	10
5	**РОЗДІЛ V. Фізична підготовка**	***22***	***2***	***20***
5.1.	Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою	16	2	14
5.2.	Спортивні та рухливі ігри	6	-	6
6	**РОЗДІЛ VI. Підсумки навчального року**	***10***	***2***	***8***
6.1.	Підготовка до літньої туристсько-краєзнавчої подорожі	8	2	6
6.2.	Підведення підсумків навчального року	2	-	2
	Багатоденна туристсько-краєзнавча подорож	Поза сіткою годин		
	РАЗОМ:	**216**	**67**	**149**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ І.
ВСТУП (8 год.)

1.1. Економічне краєзнавство як складова частина краєзнавчих досліджень (2 год.)

Краєзнавство як наука. Завдання, функції, організаційні форми краєзнавства. Основні види краєзнавства. Економічне краєзнавство та його характеристика.

1.2. Туристсько-краєзнавчі можливості рідного краю (2 год.)

Теоретична частина. Туристсько-краєзнавчі дослідження як важливе джерело формування наукової фактологічної бази географії, історії, економіки, етнографії тощо.

Практична частина. Вивчення туристсько-краєзнавчих можливостей регіону для проведення подорожей.

1.3. Безпека проведення туристсько-краєзнавчих подорожей (2 год.)

Теоретична частина. Правила безпеки під час проведення занять у приміщеннях, спортивних залах, на спортивних майданчиках та на місцевості. Безпечні умови організації екскурсій. Правила дорожнього руху. Норми поведінки у міському та міжміському транспорті. Протипожежна безпека під час туристсько-краєзнавчих подорожей.

Дотримання безпечних умов участі вихованців в освітньому процесі; реагування на виклики, пов'язані з небезпечними ситуаціями, що виникають у різних місцях перебування вихованців, вивчення правил поведінки та правил безпеки в умовах воєнних дій.

1.4. Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи (2 год.)

Теоретична частина. Нормативно-правові акти, що регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи. Права та обов'язки учасників туристсько-краєзнавчих подорожей.

Розділ ІІ. ЕКОНОМІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО (136 год.)

2.1. Історія рідного краю (22 год.)

Теоретична частина. Історичне минуле краю. Екскурсійні об'єкти: історичні, архітектурні та інші пам'ятні місця.

Фізико-географічна та економічна характеристика регіону. Історико-географічне та економічне районування.

Практична частина. Робота з краєзнавчою літературою про рідний край. Вивчення маршрутів походів по рідному краю.

Екскурсії визначними місцями рідного краю.

2.2. Природні ресурси рідного краю (10 год.)

Теоретична частина. Поняття «природні ресурси». Основні компоненти природних ресурсів.

Природно-кліматичні та гідрологічні особливості краю. Вплив природних умов на господарську діяльність людини.

Мінеральні, водні, земельні ресурси краю: сучасний стан та проблеми використання.

Природні рекреаційні ресурси краю: сучасний стан та проблеми використання. Наслідки нераціонального використання природних ресурсів.

Практична частина. Підготовка презентацій на тему: «Природні особливості краю у географічних назвах», «Вплив господарської діяльності людини на стан природних ресурсів краю».

2.3. Населення рідного краю (10 год.)

Теоретична частина. Історія заселення краю. Етнічна характеристика, традиційна культура, регіональні особливості культури і побуту, народні пісні і танці, святкові гуляння.

Динаміка чисельності населення. Основні населені пункти.

Зайнятість населення. Чисельність зайнятих за видами економічної діяльності. Проблема зайнятості населення.

Практична частина. Визначення та аналіз етнічного складу і чисельності населення населеного пункту, його динаміки.

Підготовка презентації на тему: «Народності рідного населеного пункту».

2.4. Основи економічних знань (58 год.)

Теоретична частина. Поняття економіки. Економічні системи. Типи економічних систем. Економічні закони.

Поняття «власності». Суб'єкти і об'єкти власності. Форми власності.

Економічна сутність понять «продуктивні сили» і «виробничі відносини». Елементний склад і характеристика продуктивних сил: матеріальні ресурси, трудові ресурси, фінансові ресурси.

Поняття «потреби» і «блага». Види потреб: особисті і суспільні, матеріальні і духовні, поточні і перспективні. Ієрархія потреб.

Поняття «товару» і «продукту». Властивості товару: мінова вартість та споживна вартість. Натуральне господарство та його характеристики. Суспільний поділ праці. Виникнення товарного виробництва. Продуктивність праці.

Ринок і ринкова економіка. Види ринків та умови їх функціонування. Сутність та функції грошей. Властивості грошей. Бартер. Грошові розрахунки.

Економічна сутність інфляції. Причини виникнення інфляції та її наслідки.

Практична частина. Аналіз рівня економічного розвитку краю. Аналіз природно-ресурсного потенціалу краю. Визначення шляхів відновлення і збереження природних і трудових ресурсів краю. Проведення регіональних досліджень і аналіз стану розвитку продуктивних сил.

Підготовка презентації на тему «Історичні та географічні аспекти формування потреб в різних регіонах України». Побудова власної моделі ієрархії потреб.

Підготовка презентації на тему «Історичні аспекти появи та розвитку товарного виробництва».

Аналіз продуктивності праці на різних рівнях. Визначення резервів підвищення продуктивності праці на підприємствах краю.

Характеристика переваг і недоліків ринкової економіки в контексті українських національних традицій.

Презентації за темами: «Історичні аспекти появи грошей», «Роль грошей в розвитку економіки» та ін.

Визначення регіональних особливостей інфляційних процесів.

2.5. Економіка рідного краю (32 год.)

Теоретична частина. Джерела знань про економіку рідного краю: статистичні звіти, карти й атласи, довідники, енциклопедії, місцеві газети, Інтернет-ресурси, краєзнавчі музеї, екскурсії.

Економіко-географічне положення регіону, до складу якого входить край.

Розвиток економіки, провідні галузі, які визначають спеціалізацію, структурні зрушення в економіці рідного краю та регіону.

Промислові центри і сільськогосподарські зони, шляхи сполучення.

Практична частина. Робота з аналітичними матеріалами.

Ознайомлення із структурою господарства країни і регіону. Визначення місця економіки рідного краю у господарському комплексі регіону і країни.

Види господарської діяльності населення у назвах населених пунктів рідного краю. Екскурсія на тему: «Вулиця, на якій живу (економічний аспект)».

Екскурсії на промислові об'єкти.

РОЗДІЛ ІІІ.БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПОДОРОЖЕЙ (12 год.)

3.1. Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога (6 год.)

Теоретична частина. Правила особистої гігієни (догляд за шкірою, зубами, чистота ніг тощо).

Гігієна одягу та взуття (правильний вибір взуття та одягу).

Гігієна харчування та водосолевий режим. Профілактика захворювань і травмувань під час подорожі.

Допомога при травмах і захворюваннях, що виникли через неправильні дії туристів (опіки, рани, порізи, отруєння).

Потертості, мозолі, переломи та їх види, вивихи, розтяги, струс мозку, удари голови, живота, грудей.

Гостра судинна недостатність, непритомність, шок.

Види кровотеч. Правила та техніка накладання джгута. Похідна аптечка.

Практична частина. Накладання пов'язок, шин при різних типах переломів, вивихів, розтягів тощо.

Виготовлення нош з підручних матеріалів, способи транспортування потерпілого, техніка реанімації. Допомога при травмах та отруєнні травами, грибами.

3.2. Туристський побут (2 год.)

Теоретична частина. Улаштування місць привалів і ночівель – загальні вимоги. Вибір місця з урахуванням безпеки, гігієни та санітарних норм і потреб, рельєфу та інших природних факторів, зміни погоди тощо.

Охорона природного середовища. Заготівля дров. Типи вогнищ. Вимоги до організації харчування в польових умовах.

Практична частина. Встановлення наметів на місцевості. Аналіз можливих небезпечних ситуацій в залежності від вибору місця розташування тимчасового табору.

3.3. Харчування в польових умовах (4 год.)

Теоретична частина. Види продуктів харчування та їх калорійність, потреби людини у різноманітті продуктів. Вимоги до зберігання продуктів харчування у побуті та в польових умовах. Терміни зберігання та пакування продуктів харчування.

Варіанти меню для польових умов споживання: теорія і практика.

Вимоги до місця та улаштування вогнища. Розпалювання вогнищ різного типу. Приготування їжі в польових умовах за допомогою природних органічних матеріалів та сучасних приладів.

Вимоги з безпеки поводження з вогнем, перебування біля вогнища.

Експлуатація приладів (примусів тощо) для приготування їжі.

Вимоги до одягу та взуття учасників, приготування їжі у польових умовах.

Практична частина. Підготовка різних варіантів меню. Приготування їжі в польових умовах.

РОЗДІЛ IV. ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА (28 год.)

4.1. Орієнтування на місцевості. Топографічна підготовка (6 год.)

Теоретична частина. Загальні відомості про орієнтування. Поняття про масштаб. Умовні знаки топографічної карти.

Визначення сторін горизонту за компасом, небесними світилами. Поняття про азимут.

Практична частина. Рух на місцевості з орієнтування за картою та легендою. Визначення сторін горизонту за компасом. Визначення азимуту на об’єкт, рух за вказаним азимутом.

4.2. Туристське спорядження (4 год.)

Практична частина. Загальні вимоги до спорядження (вага, надійність, компактність, естетичність, відповідність призначенню). Особисте та групове спорядження. Види рюкзаків. Спальні мішки, каремати. Укладка рюкзака. Підбір спорядження.

4.3. Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування) (6 год.)

Теоретична частина. Техніка руху (відповідно до обраного для подорожі способу пересування). Особливості руху туристської групи в певному районі. Техніка подолання найпростіших перешкод. Забезпечення техніки безпеки під час руху та при подоланні перешкод. Основи самостраховки та страховки.

Практична частина. Рух групи під час переходів. Подолання перешкод. Організація страховки.

4.4. Участь у масових заходах (12 год.)

Теоретична частина. Умови проведення масових заходів. Техніка безпеки під час масових заходів та подорожей.

Практична частина. Участь в змаганнях, зльотах, одноденному поході тощо.

РОЗДІЛ V. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА (22 год.)

5.1. Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою (16 год.)

Теоретична частина. Загальна фізична підготовка. Вправи на розвиток швидкості, сили, витривалості, гнучкості, спритності. Правила та умови їх проведення. Безпека під час проведення спортивних та рухливих ігор.

Практична частина. Розвиток швидкості. Човниковий біг, біг із прискоренням, біг на короткі відстані з максимальною швидкістю, рухливі ігри та естафети, які вимагають швидкості дій тощо.

Розвиток сили. Вправи з використанням маси власного тіла (підтягування, віджимання, присідання, стрибки тощо);

Розвиток витривалості. Хода пересіченою місцевістю; стрибки зі скакалкою.

Розвиток гнучкості. Динамічні вправи: активні (нахили, махи тощо); пасивні (за допомогою партнера).

Розвиток спритності. стрибки; метання; загально розвиваючі вправи з предметами; гімнастичні та акробатичні вправи.

5.2. Спортивні та рухливі ігри (6 год.)

Практична частина. Види спортивних та рухливих ігор. Підготовка та проведення спортивних та рухливих ігор.

РОЗДІЛ VI. ПІДСУМКИ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ (10 год.)

6.1. Підготовка до літньої туристсько-краєзнавчої подорожі (8 год.)

Теоретична частина. Підготовка та проведення туристсько-краєзнавчої подорожі як форми комплексного закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у навчальному році.

Мета та завдання туристсько-краєзнавчої подорожі. Вивчення району подорожі. Методи збирання економічних, історичних краєзнавчих матеріалів. Польовий зошит та польовий щоденник, вимоги до їх ведення, спеціальні запитальники.

Практична частина. Розподіл обов’язків між членами групи. Робота з картографічним матеріалом з метою розробки маршруту подорожі. Складання кошторису та матеріальне забезпечення подорожі. Підготовка запитальників тощо.

6.2. Підведення підсумків навчального року (2 год.)

Економічний квест: «Освіта – скарб; праця – ключ до нього».

Вручення заохочувальних відзнак за успіхи у навчанні та виконання окремих завдань, участь у громадських суспільних заходах, за проявлені ініціативи під час підготовки та проведення туристсько-краєзнавчих заходів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці гуртка повинні знати і розуміти:

- завдання та функції краєзнавчої роботи;
- туристсько-краєзнавчі можливості рідного краю;
- фізично-географічну та економічну характеристику рідного краю;
- природні ресурси рідного краю;
- етнічний склад та чисельність населення;
- основні економічні категорії;
- основні етапи розвитку економіки рідного краю;
- методи проведення краєзнавчих та економічних досліджень;
- правила санітарії та гігієни, домедичної допомоги;
- загальні відомості про орієнтування;
- загальні вимоги до спорядження;
- правила та умови проведення спортивних та рухливих ігор.

Вихованці гуртка повинні вміти і застосовувати:

- проводити економічні і краєзнавчі дослідження;
- працювати з краєзнавчою літературою та аналітичними матеріалами (статистичні звіти, довідники. енциклопедії тощо);
- використовувати практично методи економічних досліджень;
- орієнтуватися на місцевості за картою, компасом, легендою;
- підбирати спорядження.

Вихованці гуртка мають набути досвід:

- роботи з краєзнавчою літературою;
- підготовки презентацій за визначеною тематикою;
- роботи з аналітичними матеріалами;
- участі у змаганнях, зльотах тощо.

Основний рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Усього	У тому числі	
			Теоре-тичних	Прак-тичних
1	**РОЗДІЛ І. Вступ**	**14**	**6**	**8**
1.1.	Зміст і завдання роботи гуртка на навчальний рік	4	4	-
1.2.	Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи	2	2	-
1.3.	Підсумки багатоденної краєзнавчої подорожі	8	-	8
2	**РОЗДІЛ ІІ. Економічне краєзнавство**	**134**	**42**	**92**
2.1.	Комплексне вивчення рідного краю	24	4	20
2.2.	Населення рідного краю	8	4	4
2.3.	Основи економічних знань	56	20	36
2.4.	Економіка рідного краю	46	14	32
3	**РОЗДІЛ ІІІ. Безпека життєдіяльності учасників туристсько-краєзнавчих подорожей**	**12**	**2**	**10**
3.1.	Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога	6	2	4
3.2.	Туристський побут	2	-	2
3.3.	Харчування в польових умовах	4	-	4
4	**РОЗДІЛ ІV. Туристсько-спортивна підготовка**	***24***	***4***	***20***
4.1.	Орієнтування на місцевості. Топографічна підготовка	8	2	6
4.2.	Туристське спорядження	4	-	4
4.3.	Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування)	12	2	10
5	**РОЗДІЛ V. Фізична підготовка**	***22***	***2***	***20***
5.1.	Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою	16	2	14
5.2.	Спортивні та рухливі ігри	6	-	6
6	**РОЗДІЛ VI. Підсумки навчального року**	**10**	**2**	**8**

	життєдіяльності Фізична підготовка та безпека життєдіяльності Фізична підготовка та безпека життєдіяльності			
6.1.	Підготовка до літньої краєзнавчої подорожі	8	2	6
6.2.	Підведення підсумків навчального року	2	-	2
	Багатоденна літня туристсько-краєзнавча подорож	Поза сіткою годин		
	РАЗОМ	**216**	**58**	**158**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ І. ВСТУП (14 год.)

1.1. Зміст і завдання роботи гуртка на навчальний рік (4 год.)

Актуалізація знань попереднього навчального року з основних тем економічного краєзнавства.

Основні напрямки роботи гуртка у навчальному році.

1.2. Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи (2 год.)

Теоретична частина. Нормативно-правові акти, що регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи. Права та обов'язки учасників туристсько-краєзнавчих подорожей.

Безпека під час проведення занять у приміщеннях, спортивних залах, на спортивних майданчиках та на місцевості. Безпечні умови організації екскурсій, подорожей. Правила дорожнього руху. Норми поведінки у міському та міжміському транспорті. Протипожежна безпека в туристських подорожах.

Дотримання безпечних умов участі вихованців в освітньому процесі; реагування на виклики, пов'язані з небезпечними ситуаціями, що виникають у різних місцях перебування вихованців, вивчення правил поведінки та правил безпеки в умовах воєнних дій.

1.3. Підсумки багатоденної краєзнавчої подорожі (8 год.)

Практична частина. Оформлення звітів туристсько-краєзнавчої подорожі. Рецензування роботи.

РОЗДІЛ ІІ. ЕКОНОМІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО (134 год.)

2.1. Комплексне вивчення рідного краю (24 год.)

Теоретична частина. Рідний край у далекому минулому, його кордони, територія, населення. Ознайомлення із роботою державного архіву, з документами з історії рідного краю. Пам'ятні місця на території рідного краю, їх виявлення та опис.

Природні краєзнавчо-туристичні ресурси рідного краю (водні, лісові, туристичні, кліматичні).

Історичні аспекти економічного розвитку рідного краю.

Практична частина. Вивчення літератури з історії рідного краю та архівних документів. Записи спогадів старожилів та учасників історичних подій. Легенди. Старовинні обряди.

Підготовка презентації за темою «Економічний розвиток рідного краю: історичний аспект».

2.2. Населення рідного краю (8 год.)

Теоретична частина. Професії мого краю. Популярні і затребувані професії в Україні та в регіоні. Структура зайнятості населення регіону.

Стан ринку праці в регіоні.

Практична частина. Аналіз ринку праці в регіоні. Підготовка презентації на тему: «Професії мого роду».

Екскурсія в регіональний центр зайнятості.

2.3. Основи економічних знань (56 год.)

Теоретична частина. Сутність, види та форми конкурентної боротьби. Форми і методи конкуренції. Типи конкуренції. Конкурентоспроможність.

Ринкова інфраструктура та її головні інститути. Інструменти державного регулювання: економічні, соціальні, правові.

Поняття виробництва і споживання. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага.

Ринок праці. Види роботи (оплачуваної праці). Порядок формування винагороди за працю. Різниця між працею та підприємництвом. Безперервність покращення професійних знань та навичок. Переваги та недоліки фрілансу, найманої праці та підприємництва. Зв'язок між знаннями, досвідом та навичками, ринком праці, з одного боку, і рівнем оплати праці, з іншого. Риси та особисті якості, необхідні для професійної реалізації та побудови кар'єри. Аналіз пропозицій на ринку праці з урахуванням вимог до знань, навичок та досвіду.

Основні джерела доходів сім'ї. Зарплата як плата за трудові ресурси. Форми і системи заробітної плати. Особливості трудових та нетрудових надходжень, а також їх основні складові. Очікувані та неочікувані надходження. Характеристика очікуваних надходжень в залежності від їх регулярності. Визначення обсягу надходжень сім'ї за відповідний період з оцінкою структури надходжень залежно від їх поділу, по перше, на трудові та нетрудові надходження; по друге, за ступенем прогнозованості надходжень.

Сімейний бюджет. Способи ведення сімейного бюджету. Особливості видів сімейного бюджету (спільний, роздільний, спільно-роздільний). Переваги та недоліки методу конвертів та методу глечиків як методів складання та ведення сімейного бюджету.

Основні статті витрат бюджету сім'ї. Особливості різних видів видатків людини (обов'язкових та необов'язкових, очікуваних та непередбачуваних,

регулярних та нерегулярних). Специфіка витрат, які належать до «викрадачів грошей». Важливість наявності видатків, які можуть в майбутньому генерувати доходи. Сутність закону Енгеля. Складові піраміди потреб людини Маслоу. Звичайні, пошукові, досвідні та довірчі блага. Розрахунок обсягів видатків сім'ї за певний період. Аналіз їх структури з огляду на поділ на очікувані та неочікувані видатки з подальшим розподілом на регулярні, тимчасові та разові. Розрахунок індексу споживчих цін за один та за декілька періодів. Розрахунок купівельної спроможності грошей з огляду на необхідність прийняття рішення щодо розпорядження ними.

Податки як основний економічний інструмент та їх основні види. Оподаткування доходів фізичних осіб та бізнесу. Інші податки та збори. Єдиний соціальний внесок. Особливості оподаткування в Україні. Податкові пільги.

Платежі та платіжні системи. Способи переказу готівкових коштів: через касу, термінали самообслуговування, системи переказу коштів без відкриття рахунку тощо. Безготівкові розрахунки: інтернет-банкінг, POS-термінали, сервіси інтернетплатежів, мобільний гаманець тощо. Електронні гроші та мобільні гроші як різновид електронних грошей. Платіжні системи в Україні та світі. Кореспондентські рахунки. Кліринг і клірингові установи. Міжнародні карткові платіжні системи. Система SWIFT.

Практична частина. Порівняння різних типів конкуренції. Визначення позитивних та негативних сторін різних видів конкурентної боротьби.

Підготовка презентації з тематики історії розвитку головних інститутів ринкової інфраструктури.

Вивчення стану та тенденцій розвитку місцевої ринкової інфраструктури.

Аналіз стану регіонального ринку праці.

Характеристика погодинної та відрядної форм оплати праці. Розрахунок розміру номінальної та реальної заробітної плати.

Розрахунок сімейного бюджету родини, визначення його збалансованості. Розрахунок обсягу надходжень сім'ї з огляду на наявні видатки, якщо сім'я планує в подальшому використовувати метод глечиків для складання та ведення сімейного бюджету. Визначення стратегії та можливості сім'ї щодо придбання дороговартісних активів.

2.4. Економіка рідного краю (46 год.)

Теоретична частина. Промисловість, її профіль, розміщення промисловості. Найважливіші промислові підприємства, їх сировинна та енергетична база, економічні показники, виробничі зв'язки.

Сільське господарство, його розвиток і спеціалізація. Склад агропромислового комплексу, види господарств за характером власності, спеціалізація.

Головні види транспорту. Сучасна транспортна мережа. Основні напрями вантажних і пасажирських потоків.

Розвиток зв'язку: телефонізація, радіомовлення, телебачення, мережа Інтернет.

Торгівля: торгова мережа, роздрібний товарообіг. Ринки. Громадське харчування.

Житлове будівництво і зростання житлового фонду, розвиток благоустрою. Організація медичного обслуговування.

Практична частина. Скласти схему міжгалузевих зв'язків у промисловості.

Підготовка презентацій на теми: «Провідні підприємства краю», «Історія розвитку підприємництва у регіоні», «Аграрний розвиток краю».

Вибір оптимального шляху сполучення. Підготовка презентації на тему: «Транспортні історичні дороги».

Екскурсії на господарюючі суб'єкти різних галузей.

РОЗДІЛ ІІІ. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПОДОРОЖЕЙ (12 год.)

3.1. Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога (6 год.)

Теоретична частина. Правила особистої гігієни (догляд за шкірою, зубами, чистота ніг тощо).

Гігієна одягу та взуття (правильний вибір взуття та одягу).

Гігієна харчування та водосолевий режим. Профілактика захворювань і травмувань під час подорожі.

Допомога при травмах і захворюваннях, що виникли через неправильні дії туристів (опіки, рани, порізи, отруєння).

Потертості, мозолі, переломи та їх види, вивихи, розтяги, струс мозку, удари голови, живота, грудей.

Гостра судинна недостатність, непритомність, шок.

Види кровотеч. Правила та техніка накладання джгута. Похідна аптечка.

Практична частина. Накладання пов'язок, шин при різних типах переломів, вивихів, розтягів.

Виготовлення нош з підручних матеріалів, способи транспортування потерпілого, техніка реанімації. Допомога при травмах та отруєнні травами, грибами.

3.2. Туристський побут (2 год.)

Теоретична частина. Улаштування місць привалів і ночівель – загальні вимоги. Вибір місця привалу й ночівлі з урахуванням безпеки, гігієни та санітарних норм і потреб, рельєфу та інших природних факторів, зміни погоди тощо.

Охорона природного середовища. Заготівля дров. Типи вогнищ.

Практична частина. Встановлення наметів на місцевості. Улаштування місця для вогнища. Розпалювання вогнищ різного типу. Аналіз можливих небезпечних ситуацій в залежності від вибору місця розташування тимчасового табору.

3.3. Харчування в польових умовах (4 год.)

Теоретична частина. Вимоги до організації харчування в польових умовах.

Види продуктів харчування та їх калорійність, потреби людини у різноманітті продуктів. Вимоги до зберігання продуктів харчування у побуті та у польових умовах. Терміни зберігання та пакування продуктів харчування.

Вимоги до місця та улаштування вогнища. Розпалювання вогнищ різного типу. Приготування їжі в польових умовах за допомогою природних органічних матеріалів та за допомогою сучасних приладів.

Вимоги з безпеки поводження з вогнем, перебування біля вогнища.

Експлуатація приладів (примусів тощо) для приготування їжі.

Вимоги до одягу та взуття учасників приготування їжі у польових умовах.

Практична частина. Приготування їжі в польових умовах.

РОЗДІЛ IV. ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА (24 год.)

4.1. Орієнтування на місцевості. Топографічна підготовка (8 год.)

Теоретична частина. Види картографічних матеріалів, які використовуються під час туристсько-краєзнавчих походів та експедицій.

Читання карти. Рельєф на карті.

Практична частина. Вимірювання і відкладання відстаней на карті. Вправи з читання спортивних карт. Вправи на місцевості з орієнтування в заданому напрямку, за лінією.

4.2. Туристське спорядження (4 год.)

Практична частина. Загальні відомості про спеціальне туристське спорядження (відповідно до обраного способу пересування).

Зберігання та ремонт спорядження.

4.3. Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування) (12 год.)

Теоретична частина. Техніка подолання перешкод (відповідно до обраного для подорожі способу пересування).

Практична частина. Подолання перешкод (відповідно до обраного для подорожі способу пересування). Способи подолання водних перешкод (убрід, по камінню, по містках, «маятником» тощо).

РОЗДІЛ V. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА (22 год.)

5.1. Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою (16 год.)

Теоретична частина. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою.

Практична частина. Вправи на розвиток швидкості, сили, витривалості, гнучкості, спритності.

Розвиток швидкості. Човниковий біг, біг з прискоренням, біг на короткі відстані з максимальною швидкістю, рухливі ігри та естафети, які вимагають швидкості дій тощо.

Розвиток сили. Вправи з використанням маси власного тіла (підтягування, віджимання, присідання, стрибки тощо); вправи з використанням маси предметів (штанга, гирі, гантелі, набивні м'ячі тощо); вправи з використанням опору (опір партнера, самоопір, опір еластичних матеріалів, опір навколишнього середовища тощо).

Розвиток витривалості. Хода пересіченою місцевістю; біг на довгі дистанції; стрибки зі скакалкою.

Розвиток гнучкості. Динамічні вправи: активні (нахили, махи тощо); пасивні (за допомогою партнера). Статичні вправи (збереження нерухомого положення тіла за умов максимальної амплітуди).

Розвиток спритності. Вправи на рівновагу в русі і в статичному положенні, під час бігу; стрибки; метання; загально розвиваючі вправи з предметами; гімнастичні та акробатичні вправи.

5.2. Спортивні та рухливі ігри (6 год.)

Практична частина. Безпека проведення спортивних та рухливих ігор у закритих приміщеннях. Правила проведення ігор.

Ігри в спортивних залах та на місцевості.

РОЗДІЛ VI. ПІДСУМКИ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ (10 год.)

6.1. Підготовка до літньої туристсько-краєзнавчої подорожі (8 год.)

Теоретична частина. Підготовка та проведення туристсько-краєзнавчої подорожі як форми комплексного закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у навчальному році.

Мета та завдання туристсько-краєзнавчої подорожі. Вивчення району подорожі. Методи збирання економічних, історичних краєзнавчих матеріалів. Польовий зошит та польовий щоденник, вимоги до їх ведення, спеціальні запитальники.

Практична частина. Розподіл обов’язків між членами групи. Робота з картографічним матеріалом з метою розробки маршруту подорожі. Складання кошторису та матеріальне забезпечення подорожі. Підготовка запитальників.

6.2. Підведення підсумків навчального року (2 год.)

Економічний брейн-ринг.

Вручення заохочувальних відзнак за успіхи у навчанні та виконання окремих завдань, участь у громадських суспільних заходах, за проявлені ініціативи під час підготовки та проведення туристсько-краєзнавчих заходів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці гуртка повинні знати і розуміти:

- порядок і основні умови організації туристсько-краєзнавчої роботи;
- природні туристсько-краєзнавчі ресурси рідного краю (водні, лісові, туристичні, кліматичні);

- історичні аспекти економічного розвитку рідного краю;
- структуру зайнятості населення рідного краю;
- основні компоненти економічних знань;
- структуру господарства рідного краю;
- правила санітарії та гігієни, домедичної допомоги;
- правила організації туристського побуту;
- види картографічних матеріалів, які використовуються під час туристсько-краєзнавчих походів;
- техніку подолання перешкод;
- правила проведення ігор.

Вихованці гуртка повинні вміти і застосовувати:
- проводити краєзнавчі дослідження;
- працювати з архівними документами;
- працювати з аналітичними матеріалами;
- використовувати практично методи економічних досліджень;
- проводити певні економічні розрахунки;
- читати карти;
- зберігати та ремонтувати спорядження.

Вихованці гуртка мають набути досвід:
- оформлення звітів туристсько-краєзнавчої подорожі;
- підготовки презентацій за визначеною тематикою;
- роботи з аналітичними матеріалами;
- організації туристського побуту;
- надання домедичної допомоги;
- подолання перешкод (відповідно до обраного для експедиції способу пересування).

Основний рівень,третій рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Усього	У тому числі	
			Теоре-тичних	Прак-тичних
1	**РОЗДІЛ І. Вступ**	**8**	**6**	**2**
1.1.	Зміст і завдання роботи гуртка на навчальний рік	2	2	-
1.2.	Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи	6	4	2
2	**РОЗДІЛ ІІ. Економічне краєзнавство**	**144**	**46**	**98**
2.1	Комплексне вивчення рідного краю	20	6	14
2.2.	Основи економічних знань	50	18	32

2.3.	Економіка рідного краю	34	12	22
2.4.	Масові заходи: походи, науково-практичні конференції, екскурсії	40	10	30
3	**РОЗДІЛ ІІІ. Безпека життєдіяльності учасників туристсько-краєзнавчих подорожей**	**12**	**2**	**10**
3.1.	Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога	6	2	4
3.2.	Туристський побут	2	-	2
3.3.	Харчування в польових умовах	4	-	4
4	**РОЗДІЛ ІV. Туристсько-спортивна підготовка**	***20***	***2***	***18***
4.1.	Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування)	8	-	8
4.2.	Участь у масових заходах	12	2	10
5	**РОЗДІЛ V. Фізична підготовка**	***22***	***2***	***20***
5.1.	Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою	16	2	14
5.2.	Спортивні та рухливі ігри	6	-	6
6	**РОЗДІЛ VI. Підсумки навчального року** **життєдіяльності Фізична підготовка та безпека життєдіяльності Фізична підготовка та безпека життєдіяльності**	**10**	**2**	**8**
6.1.	Підготовка до літньої туристсько-краєзнавчої подорожі	8	2	6
6.2.	Підведення підсумків навчального року	2	-	2
	Багатоденна літня туристсько-краєзнавчої подорожі	Поза сіткою годин		
	РАЗОМ:	**216**	**60**	**156**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ І. ВСТУП (8 год.)

1.1.Зміст і завдання роботи гуртка на навчальний рік (2 год.)

1.2. Порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи (6 год.)

Теоретична частина. Нормативно-правові акти, що регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи. Права та обов'язки учасників туристсько-краєзнавчих подорожей.

Безпека під час проведення занять у приміщеннях, спортивних залах, на спортивних майданчиках та на місцевості. Безпечні умови організації екскурсій, подорожей.

Дотримання безпечних умов участі вихованців в освітньому процесі; реагування на виклики, пов'язані з небезпечними ситуаціями, що виникають у різних місцях перебування вихованців, вивчення правил поведінки та правил безпеки в умовах воєнних дій.

Практична частина. Правила дорожнього руху. Норми поведінки у міському та міжміському транспорті. Протипожежна безпека в туристських подорожах. Правила поведінки та правила безпеки в умовах воєнних дій.

РОЗДІЛ ІІ. ЕКОНОМІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО (144 год.)

2.1. Комплексне вивчення рідного краю (20 год.)

Теоретична частина. Економічні, історичні, географічні, етнографічні, екологічні особливості розвитку регіону.

Державна символіка України та свого населеного пункту. Обрядова символіка.

Характеристика побуту, традицій рідного краю. Домашні промисли та ремесла рідного краю. Характерні особливості фольклору.

Екологічний стан краю. Взаємодія людини і природи. Негативні наслідки господарської діяльності людини.

Практична частина. Робота з першоджерелами у фондах музеїв, архівах, бібліотеках. Фіксування історичних подій рідного краю.

Вивчення звичаїв, обрядів, пісенної творчості рідного краю.

Підготовка презентації на тему: «Я і природа».

2.2. Основи економічних знань (50 год.)

Теоретична частина. Інвестиції: поняття та види. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності. Зв'язок між фінансовими цілями, благополуччям та заощадженнями. Сутність та форми заощаджень. Способи накопичення грошей на заощадження. Зміна вартості грошей у часі.

Фінансова система та фінансові послуги. Фінансова система: учасники та структура. Основна функція фінансової системи. Нетто-кредитори, нетто-позичальники. Домогосподарства. Фінансові посередники, їхня роль. Основні

фінансові послуги. Ринки капіталу та їхні функції. Фінансові регулятори. Регулювання фінансових послуг.

Банки та їхні функції в економіці. Структура банківської системи України. Нагляд за функціонуванням банків в Україні. Основні банківські послуги для фізичних та юридичних осіб. Порядок відкриття та користування поточним рахунком. Комісії за відкриття та користування поточним рахунком. Довідка про рух коштів та контроль за зарахуваннями/витратами.

Страхування. Учасники страхових відносин. Форми страхування. Умови договору страхування.

Види витрат. Розрахунок витрат (визначення собівартості продукції, калькуляція, кошторис).

Планування прибутку та рентабельності підприємницької діяльності.

Бізнес-планування. Бізнес-план та його значення для створення підприємства.

Види податків та їх функції. Основні елементи податків.

Культура підприємництва. Економічна, юридична та соціальна відповідальність у бізнесі.

Практична частина. Аналіз та оцінка інвестиційної привабливості краю.

Встановити вплив інфляції на майбутню вартість грошей.

Розрахувати майбутню вартість суми грошей з використанням методів простих та складних процентів.

Розрахувати майбутню та теперішню вартість ануїтету.

Розрахувати обсяг залишків на поточному рахунку після здійснення платежів з урахуванням необхідності сплати комісії банку, а також з огляду на встановлені банком ліміти на розрахунки в мережі Інтернет, зняття готівки в терміналах тощо.

Провести аналіз сайтів банків з метою визначення, по-перше, необхідного переліку документів для відкриття поточного рахунку; по-друге, вартості обслуговування таких рахунків.

Розрахувати суми страхового відшкодування залежно від наявності певного виду франшизи.

Складання калькуляції на один із видів продукції. Складання кошторису витрат. Планування витрат, прибутку та рентабельності підприємства.

Розробка бізнес-плану для відкриття власної справи.

2.3. Економіка рідного краю (34 год.)

Теоретична частина. Сучасний економічний стан регіону та місцевості. Розвиток сфери послуг в регіоні.

Освіта і наука: головні освітні та наукові заклади й установи.

Культура і спорт: основні заклади та об’єкти.

Охорона здоров’я і курортне господарство: основні заклади та оздоровниці регіону.

Розвиток туризму в регіоні.

Практична частина. Підготовка презентацій на тему: «Ким я бачу себе в майбутньому», «Місце спорту в моєму житті», «Я – власник «зеленої садиби».

Ознайомлення із сучасним економічним становищем в регіоні та визначення проблем та перспектив економічного зростання.

2.4. Масові заходи: походи, науково-практичні конференції, екскурсії (40 год.)

Участь у масових заходах. Зустрічі, конференції, диспути за участю місцевих підприємців та вітчизняних науковців.

Вибір маршруту. Підготовка необхідного краєзнавчого та картографічного матеріалу. Розподіл обов'язків між членами групи. Складання анкет, визначення основних питань подорожі. Підбір та перевірка необхідного спорядження.

РОЗДІЛ ІІІ. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПОДОРОЖЕЙ (12 год.)

3.1. Правила санітарії та гігієни. Домедична допомога (6 год.)

Теоретична частина. Правила особистої гігієни (догляд за шкірою, зубами, чистота ніг тощо).

Гігієна одягу та взуття (правильний вибір взуття та одягу).

Гігієна харчування та водосолевий режим. Профілактика захворювань і травмувань під час подорожі.

Допомога при травмах і захворюваннях, що виникли через неправильні дії туристів (опіки, рани, порізи, отруєння).

Потертості, мозолі, переломи та їх види, вивихи, розтяги, струс мозку, удари голови, живота, грудей.

Гостра судинна недостатність, непритомність, шок.

Види кровотеч. Правила та техніка накладання джгута. Похідна аптечка.

Практична частина. Накладання пов'язок, шин при різних типах переломів, вивихів, розтягів тощо.

Виготовлення нош з підручних матеріалів, способи транспортування потерпілого, техніка реанімації. Допомога при травмах та отруєнні травами, грибами.

3.2. Туристський побут (2 год.)

Теоретична частина. Улаштування місць привалів і ночівель – загальні вимоги. Вибір місця привалу й ночівлі з урахуванням безпеки, гігієни та санітарних норм і потреб, рельєфу та інших природних факторів, зміни погоди тощо.

Охорона природного середовища. Заготівля дров. Типи вогнищ.

Практична частина. Встановлення наметів на місцевості. Улаштування місця для вогнища. Розпалювання вогнищ різного типу. Аналіз можливих небезпечних ситуацій в залежності від вибору місця розташування тимчасового табору.

3.3. Харчування в польових умовах (4 год.)

Теоретична частина. Вимоги до організації харчування в польових умовах.

Види продуктів харчування та їх калорійність, потреби людини у різноманітті продуктів. Вимоги до зберігання продуктів харчування у побуті та у польових умовах. Терміни зберігання та пакування продуктів харчування.

Варіанти меню для польових умов споживання: теорія і практика.

Вимоги до місця та улаштування вогнища. Розпалювання вогнищ різного типу. Приготування їжі в польових умовах за допомогою природних органічних матеріалів та за допомогою сучасних приладів.

Вимоги з безпеки поводження з вогнем, перебування біля вогнища.

Експлуатація приладів (примусів тощо) для приготування їжі.

Вимоги до одягу та взуття учасників приготування їжі у польових умовах.

Практична частина. Підготовка різних варіантів меню. Приготування їжі в польових умовах.

РОЗДІЛ IV. ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА (24 год.)

4.1. Техніка туризму (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування) (8 год.)

Практична частина. Техніка подолання складних перешкод (відповідно до обраних для подорожі засобів пересування).

4.2. Участь у масових заходах (12 год.)

Теоретична частина. Умови проведення масових заходів. Заходи та засоби безпеки участі у масових заходах.

Практична частина. Участь у змаганнях, конкурсах, зльотах, подорожах тощо.

РОЗДІЛ V. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА (22 год.)

5.1. Загальна фізична підготовка. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою (16 год.)

Теоретична частина. Техніка безпеки занять фізичною підготовкою.

Практична частина. Розвиток швидкості. Човниковий біг, біг із прискоренням, біг на короткі відстані з максимальною швидкістю, рухливі ігри та естафети, які вимагають швидкості дій тощо.

Розвиток сили. Вправи з використанням маси власного тіла (підтягування, віджимання, присідання, стрибки тощо); вправи з використанням маси предметів (штанга, гирі, гантелі, набивні м'ячі тощо); вправи з використанням опору (опір партнера, самоопір, опір еластичних матеріалів, опір навколишнього середовища тощо); вправи на силових тренажерах; ізометричні вправи (відсутня механічна робота).

Розвиток витривалості. Ходьба пересіченою місцевістю; біг на довгі дистанції; біг пересіченою місцевістю; стрибки зі скакалкою;

Розвиток гнучкості. Динамічні вправи: активні (нахили, махи тощо); пасивні (за допомогою партнера). Статичні вправи (збереження нерухомого положення тіла за умов максимальної амплітуди).

Розвиток спритності. Біг з перешкодами; вправи на рівновагу в русі і в статичному положенні, під час бігу; стрибки; метання; загально розвиваючі вправи з предметами; гімнастичні та акробатичні вправи.

Вправи з незвичних вихідних положень. Асиметричні рухи. Дзеркальне виконання вправ. Вправи з різним м'язовим напруженням.

5.2. Спортивні та рухливі ігри (6 год.)

Практична частина. Правила проведення ігор. Підготовка до ігор та проведення ігор.

РОЗДІЛ VI. ПІДСУМКИ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ (10 год.)

6.1. Підготовка до літньої туристсько-краєзнавчої подорожі (8 год.)

Теоретична частина. Підготовка та проведення туристсько-краєзнавчої подорожі як форми комплексного закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у навчальному році.

Мета та завдання туристсько-краєзнавчої подорожі. Вивчення району подорожі. Методи збирання економічних, історичних матеріалів. Польовий зошит та польовий щоденник, вимоги до їх ведення, спеціальні запитальники.

Практична частина. Розподіл обов’язків між членами групи. Робота з картографічним матеріалом з метою розробки маршруту подорожі. Складання кошторису та матеріальне забезпечення подорожі. Підготовка запитальників.

6.2. Підведення підсумків навчального року (2 год.)

Економічна вікторина.

Вручення заохочувальних відзнак за успіхи у навчанні та виконання окремих завдань, участь у громадських суспільних заходах, за проявлені ініціативи під час підготовки та проведення туристсько-краєзнавчих заходів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці гуртка повинні знати і розуміти:

- основні поняття про краєзнавство як науку;
- основні методи краєзнавчих досліджень;
- основні методи економічних досліджень;
- пам’ятники історії та культури рідного краю;
- особливості матеріальної і духовної культури;
- твори усної народної творчості;
- звичаї, обряди, традиції, побут рідного краю;
- що вивчає економіка та її місце у житті суспільства в цілому й окремої людини зокрема;
- зміст та значення основних економічних понять;

- сутність економічних процесів;
- особливості формування економіки рідного краю в історичному та географічному аспектах;
- можливості подальшого економічного зростання регіону;
- заходи та засоби безпеки участі у масових заходах;
- техніку безпеки занять фізичною підготовкою.

Вихованці гуртка повинні вміти і застосовувати:
- працювати з різними джерелами інформації; працювати в бібліотеках, архівах, установах;
- збирати, фіксувати, класифікувати та обробляти зібрану інформацію;
- встановлювати історичні факти;
- орієнтуватися в сучасній економічній ситуації;
- користуватися послугами ринкових установ: банків, бірж, страхових компаній тощо;
- орієнтуватися у просторі можливостей, враховуючи економічні та правові обмеження;
- аналізувати отримані результати і прогнозувати можливі наслідки зміни природних, економічних та соціальних умов на розвиток краю та суспільства в цілому;
- виступати з доповідями, рефератами.

Вихованці гуртка мають набути досвід:
- роботи з різними джерелами інформації; працювати в бібліотеках, архівах, установах;
- оформлення звітів туристсько-краєзнавчої подорожі;
- підготовки презентацій за визначеною тематикою;
- роботи з аналітичними матеріалами;
- аналізувати результати і прогнозувати наслідки зміни природних, економічних та соціальних умов на розвиток краю та суспільства в цілому;
- виступати з доповідями, рефератами;
- співпраці з різними суб’єктами економічних відносин;
- організації туристського побуту;
- надання домедичної допомоги;
- подолання складних перешкод (відповідно до обраних для експедиції засобів пересування).

Учні повинні взяти участь в туристсько-краєзнавчій подорожі, туристському поході.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аузан О. Економіка всього. Як інститути визначають наше життя/Олександр Аузан//Laurus. – 2017.
2. Банерджи А. Дієва економіка для важких часів./Абхиджит Банерджи, Естер Дюфло//Наш формат. – 2021. – 416 с.
3. Бінгем Д. Мої гроші. Як розумно витрачати , заробляти і заощаджувати / Джейн Бінгем, Голлі Бейсі//Книголав. – 2021. – 200 с.
4. Варуфакіс Я. Розмови з донькою про економіку. Коротка історія капіталізму/Яніс Варуфакіс//Видавництво Старого Лева. – 2018.
5. Вермонд К. Таємне життя грошей/Кіра Вермонд// Vivat. – 2019.
6. Відео курс «Школа платіжної грамотності». [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki-rekomendovani-mon/navchalni-materiali-finansova-gramotnist-finansi-sho-chomu-yak-dlya-uchniv-10-11-klasivv
7. Геращенко О. Економіка XXI / Олексій Геращенко. – 2016.
8. Геращенко О. Економіка XXI: країни, підприємства, люди/ Олексій Геращенко//Фоліо. Електронні книги. – 2021.
9. Геращенко О. Економіка. Власний бізнес: перший крок/Олексій Геращенко//Фоліо. – 2020. – 128 с.
10. Гудвін М. Економіка як вона працює (і не працює) в словах і малюнках./Майкл гудвіл//Ірбіс Комікси. – 2020. – 320 с.
11. Джаман О. М. Теорія економіки регіонів. Навчальний посібник.//Центр навчальної літератури (ЦНЛ). – 2019. – 354 с.
12. Довгань Г. Основи економіки у визначеннях, таблицях і схемах. 9 клас// Ранок. – 2009. – 96 с.
13. Захарійченко Ю. 100+70 задач оптимізації та бізнес-прогнозування./Ю. Захарійченко, В. Репета, Л.// Шкільний світ. – 2015. – 160 с.
14. Інтерактивний електронний посібник з курсу «Фінансова грамотність» для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. Кол. авт. за заг. ред. д. е. н., проф. Смовженко Т.С.[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/
15. Капіруліна С. Подорож у світ економіки. 7 клас/С. Капіруліна, К. Панкова//Аксіома. – 2021. – 76 с.
16. Маккена Д. Твій перший мільйон. Як його заробити та не втратити. –2019. – 144 с.

17. Методичні рекомендації до навчальної програми з позашкільної освіти оздоровчого напряму «Основи життєдіяльності в умовах бойових дій» лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України. Електронний ресурс: https://mon.gov.ua/ua/news/osnovi-bezpeki-zhittyediyalnosti-v-umovah-bojovih-dij-metodichni-rekomendaciyi-dlya-pozashkillya
18. Наука за 30 секунд. Економіка. 50 найвизначніших думок з економічної теорії, які можна пояснити за півхвилини//Видавництво Форс. – 2020. – 160 с.
19. Орищак Я. Основи економіки, 2008. – 192 с.
20. Основи економічних знань/Під ред. А. Павленко, В. Савчук, Ю. Зайцев//Фоліо. – 2014. – 768 с.
21. Фінансова грамотність / фундамент фінансів / етикет грошей. Он лайн курс. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:https://www.youtube.com/watch?v=AW_WykqwcRI
22. Фінансова грамотність у старших класах. Вебінар. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://vseosvita.ua/webinar/finansova-gramotnist-v-starsih-klasah-z-cogo-rozpocati-414.html
23. Фінансова грамотність. Он лайн курс. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:https://impactorium.org/uk/courses/finansova-gramotnist/
24. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт. кол.// – К., 2019. – 272 с.
25. Ціна держави - проект CASE Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cost.ua
26. Чуба Н. Книга Рятівник 2.0. Економіка у визначеннях, таблицях і схемах. 10-11 клас / Н. Чуба, О. Жовтанецький // Ранок. Серія книг Рятівник 2.0. – 2020. – 96 с.
27. Янишевский Б. Економіка. Те, про що тобі не розкажуть дорослі/Богуш Янишевский , Макс Скорвидер// Моя книжкова полиця. – 2022.

Додаток

Орієнтовні теми дослідницьких проєктів

Перший та другий рік навчання

1. Бюджет моєї сім'ї.
2. Бізнес-план шкільного підприємства.
3. Гроші люблять рахунок, або елементи фінансової математики.
4. Гроші – мова ринку.
5. Дитяча банківська карта .
6. Доходи і витрати сім'ї. Вартість життя.
7. Золото в економічному житті людини.
8. «Золота лихоманка» як фактор розвитку економіки країн.
9. Інтеграція світової економіки.
10. Дослідження споживання електроенергії в залежності від пори року.
11. Чому потрібно вивчати економіку.
12. Прості і складні відсотки, або Як вигідно вкласти гроші.
13. Розрахунок плати за перевезення вантажів.
14. Розрахунок коштів на ремонт та обладнання сучасного кабінету економіки.
15. Раціональне використання води.
16. Раціональне харчування школяра і сімейний бюджет.
17. Фінансові піраміди.
18. Економічне обґрунтування заміни люмінесцентних ламп на світлодіодні в рамках загальноосвітньої школи.
19. Економія запасів прісної води.
20. Енергозберігаючі технології та їх використання в школі.

Третій рік навчання

1. «Довгі хвилі» в економіці і перспективи розвитку української економіки.
2. Актуальні проблеми особистої фінансової безпеки.
3. Актуальні проблеми економічної безпеки України.
4. Аналіз банківських послуг населенню в нашому місті.
5. Аналіз взаємозв'язку інфляції та безробіття.
6. Бізнес-проект малого підприємства.
7. Вплив ділової репутації на успішне ведення бізнесу.
8. Вплив міжнародної торгівлі на товарні ринки нашого міста.
9. Гроші та їх роль в економіці.
10. Гроші, витрачені для розвитку розуму, ніколи не витрачені даремно.
11. Зони вільного підприємництва та їх значення для подолання відставання регіонів.
12. Інформаційне забезпечення як необхідна послуга для функціонування економіки в сучасних умовах.
13. Дослідження ринку послуг Інтернет-провайдерів нашого міста.

14. Конкурентоспроможність України на світовому ринку.
15. Банківська система в нашому регіоні.
16. Особиста фінансова стратегія: економічні та психологічні аспекти її розробки.
17. Малий бізнес в регіоні: проблеми становлення і розвитку.
18. Маркетингове дослідження ринку в рідному населеному пункті.
19. Маркетингове планування на рівні шкільної компанії.
20. Ринок інформації та проблеми розвитку інформаційної інфраструктури регіону в сучасних умовах.